

L'ÈTICA DEL DOCTOR CARLES CARDÓ

per Jordi Giró París

Presentació del personatge

Sacerdot vallenc humanista, fou cèlebre sobretot pels seus assaigs i articles periodístics que presenten una excepcional vàlua, tant per la seva forma literària com pel seu contingut doctrinal. Després d'ingressar al Seminari de Tarragona l'any 1900, completà els seus estudis a Roma on es doctorà el 1910 en teologia i dret canònic per la Pontifícia Universitat Gregoriana i en filosofia a l'Acadèmia de Sant Tomàs. De 1910 a 1918 visqué a Tarragona, on començà a escriure per la premsa local: al diari *La Cruz* (1910-1917) i al setmanari de Valls *Pàtria* (1912-1925).

Després de ser nomenat canonge de la catedral de Barcelona el 1819, es traslladà a aquesta ciutat en la qual visqué fins el 1936. Durant aquests anys, que són els de més activitat del Dr. Cardó, col·laborà en la fundació i direcció de les revistes catòliques: *La Paraula Cristiana* (1925-1936), *El Bon Pastor* (1927-1936) i escrigué habitualment en diaris nacionals, com: *El Matí* (1929-1931), proper a Unió Democràtica de Catalunya, i *La Veu de Catalunya* (1929-1936), òrgan de la Lliga Regionalista. L'any 1936,

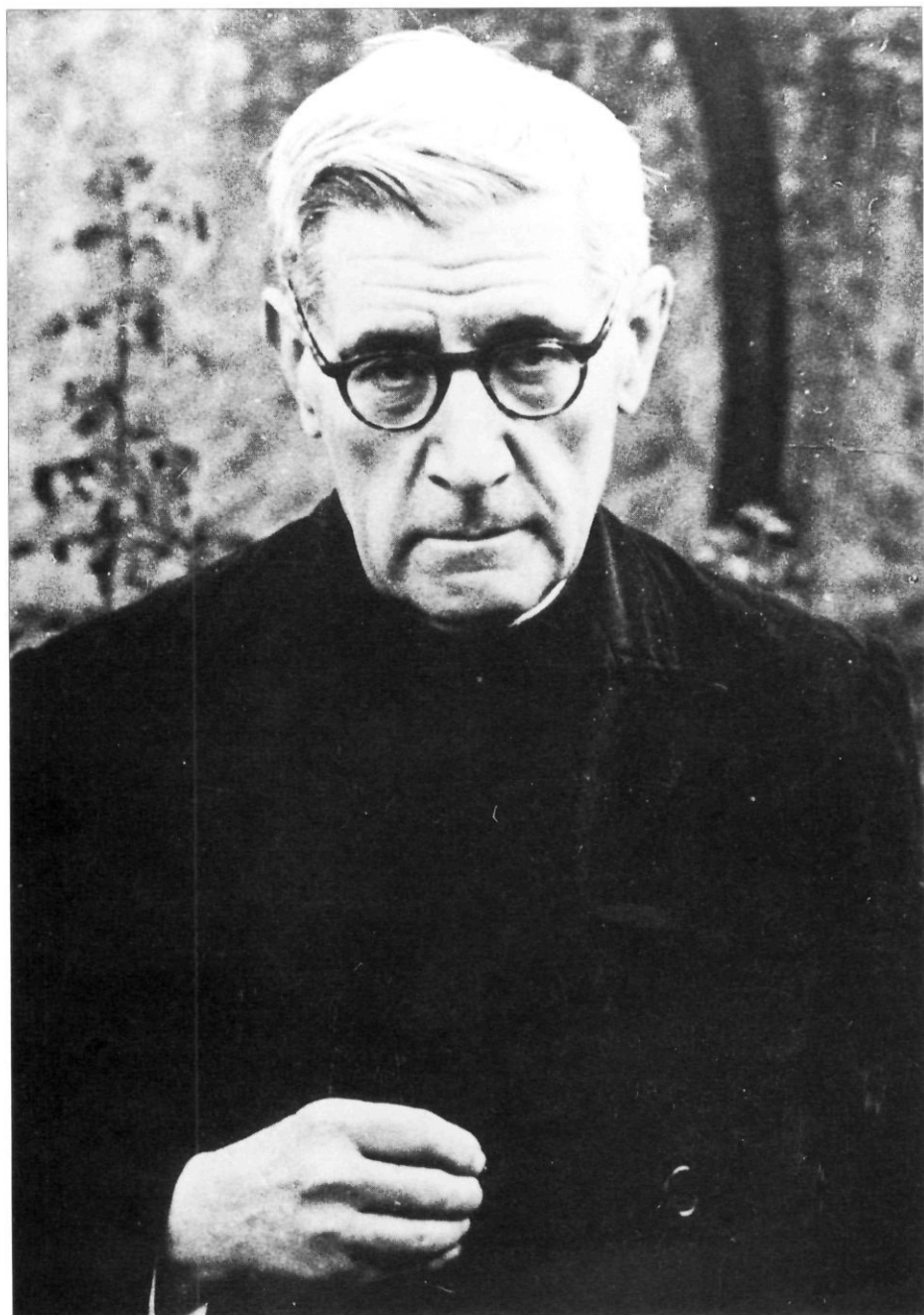
esclatada la guerra civil espanyola, s'exilià a Torí fins el 1938 i d'allí fugí cap a Fribourg (Suïssa), on fixà la seva residència fins el 1954, data en la qual retornà a Barcelona on moriria el 1958.

Una part dels articles del Dr. Cardó han sigut recopilats en antologies i publicats diverses vegades: *El diàleg interior* (1934, 1936), *La nit transparent* (1935, 1957, 1989), *L'Evangelí d'avui* (1954), *La moral de la derrota i altres assaigs* (1936, 1959). En ells hi podem apreciar abastament el mestratge en l'ús literari de la llengua catalana i la lucidesa d'un pensament cristià que vol restar obert al món modern sense acabar-ho d'aconseguir. Podríem afirmar que allò més característic de la seva obra escrita és la pregonia intenció de posar la llengua al servei de les idees, i de tal manera que en ella hi resplendeixi la sòbria bellesa de la veritat.

Aquesta preocupació del prosista per unir indissociablement el contingut amb la forma i la bellesa, amb la veritat del cristianisme, ens ha donat algunes peces artístiques d'ineludible lectura com són: el pròleg al recull d'articles *La nit transparent*, i anàlisis clarividents de la situació social i política dels anys trenta, com per exemple l'article "La moral de la derrota". A més dels articles escrigué un llibre de poemes religiosos titulat *El càntic nou* (1951) i un estudi cristològic titulat *Emmanuel* (1955, 1962).

Una altra faceta per la qual l'obra de Cardó passarà a la història és la seva labor de constructor de la llengua catalana a través de les traduccions. En elles destaca la versió catalana de l'obra de Sèneca per a la Col·lecció d'Escriptors Llatins de la Fundació Bernat Metge, realitzada entre 1924 i 1959 i la seva col·laboració amb la Fundació Bíblica Catalana, de la qual hem de citar obligadament la traducció en vers del llibre dels Salms.

Finalment, cal destacar el pensament social i polític del Dr. Cardó, l'obra més reeixida del qual és el llibre *Les dues tradicions* (1977), publicat per primera vegada en francès a París amb el títol *Histoire spirituelle des Espagnes* (1946). D'aquest llibre en deixà inèdit un capítol, el VIIIè, que ha estat recentment publicat (1994) per separat amb el títol *El gran refús*. En aquest llibre Cardó intentà defensar la posició ideològica del Cardenal Vidal i Barraquer i de l'Església catalana, que no va aliar-se al bàndol nacional durant la guerra civil de 1936-1939. La primera part del llibre repassa les vicissituds històriques que portaren Espanya a la conflagració civil i n'analitza les causes amb la intenció de mostrar una interpretació diferent de la història oficial. L'originalitat d'aquest testimoni i de la lectura històrica de Cardó rau a presentar alguns sectors de l'Església com a corresponsables de l'esclat de la guerra civil i a mostrar la il·licitud de l'alçament nacional estrictament a partir de la tradició catòlica del respecte a l'autoritat. La segona part analitza els conceptes d'Estat, de nacionalitat i de nació, per tal de presentar les bases d'un nacionalisme cultural i lingüístic inspirat en el cristianisme. Aquest nacionalisme defensa la constitució d'estats plurinacionals com a millor solució als problemes dels territoris de cultura no homogènia administrats per una mateixa organització estatal.

Doctor Carles Cardó (AMV / Autor desconegut).

Reflexions del Canonge Carles Cardó sobre l'Estat i la Nació

Les relacions entre Estat i Nació es poden entendre de dues maneres diverses; una manera que tendeix a unir els dos conceptes fins al punt d'identificar-los estretament i, una segona, que pretén diferenciar-los però no pas per separar-los absolutament, sinó per unir-los d'una forma diversa a l'anterior respectant l'autonomia pròpia de cada concepte. La primera d'aquestes posicions es basa en el principi de les nacionalitats: "a cada Nació li correspon de ple dret constituir un Estat propi separat dels altres Estats". Si analitzem bé aquest principi trobarem que es pot llegir en dues direccions: primer, en una direcció separatista que defensaria que cada Nació té dret a separar-se de les altres formant un Estat independent i, segon, en una direcció assimilista que defensa, per contra, que cada Estat té dret a reduir totes les varietats nacionals que es troben dins el seu territori a una de sola: l'escol·lida per l'Estat. Voldria fer especial èmfasi en assenyalar que ambdós corrents, per més diametralment oposats que semblin, persegueixen un mateix fi: la construcció d'Estats uninacionals, o allò que anomenem en filosofia política els Estat-Nació.

La posició cardoniana parteix de la idea que una identificació entre l'Estat i la Nació és l'origen de tots els mals polítics que assolen i han assolat Europa els dos darrers segles. Per començar direm que Estat i Nació són dos conceptes diferents que no cal confondre ni identificar. L'Estat té una naturalesa i unes finalitats diferents a les de la Nació. Farem una primera aproximació dient que la Nació es relaciona més aviat amb la cultura, mentre que l'Estat es relaciona en canvi amb l'administració. El que forma la nació és un conjunt de característiques pròpies d'un col·lectiu humà que dona als seus membres una determinada manera d'ésser, un estil de ser i d'actuar perfectament recognoscible, un estil comú de cuinar, de ballar, de parlar, de cantar, d'entendre la vida; i sumat a tot això, un sentiment emocional també comú de pertànyer tots plegats al mateix grup nacional. Aquest conjunt de característiques l'anomenen personalitat col·lectiva o també fet diferencial. Però, la Nació no és eterna, això vol dir que la Nació està sotmesa a canvis històrics, com tot ésser vivent, neix, creix i mor. L'estat de salut d'aquesta personalitat col·lectiva depèn de la presa de consciència que en tenen els seus membres i de la voluntat que manifesten de continuar-la mantenint.

La Nació dota d'una personalitat col·lectiva tots els seus membres, això vol dir que els ensenya: una llengua, uns costums, unes tradicions, un folklore... que d'altra manera no podrien adquirir. No tots els grups humans aconsegueixen tenir una personalitat col·lectiva tal que pugui ser anomenada nacional. Tot grup humà deixa en nosaltres una determinada empremta, els convilatans de Valls tenen alguna cosa que els fa diferents dels de Lleida; però aquesta diferència és mínima si la comparem, per exemple, amb la diferència que representen Bretanya i França. Cardó assenjala dues formes d'aconseguir una personalitat col·lectiva nacional, una per

causes polítiques i l'altra per causes culturals. La convivència pacífica i sana sota unes mateixes estructures administratives pot crear la base per a l'aparició d'un estil de personalitat col·lectiva nacional, però aquesta no és la única forma d'aconseguir-la. Per motiu de la creació i l'aprofundiment d'una cultura pròpia amb independència d'estructures polítiques també es pot arribar a constituir una Nació. La cultura s'aconsegueix per la simbiosi d'una llengua culta i d'una tradició que constitueixen el dret consuetudinari, la literatura, l'art, els costums, el folklore, els mites, els símbols...

L'Estat, en canvi, és una estructura o una organització que a través de l'exercici de l'autoritat té per funció dirigir la societat vers el bé comú; té la funció d'administrar i organitzar tots els serveis necessaris perquè les persones puguin viure en pau dins d'ell i es puguin desenvolupar el màxim possible. Per tal que això sigui possible cal que l'Estat reuneixi un requisit indispensable: ser una societat perfectament autosuficient capaç d'assegurar, per si sola, aquests serveis. El principi que ha de regir l'estructura de poder de l'Estat és el principi de subsidiarietat: tot allò que puguin organitzar els ciutadans de manera autònoma, tenen dret a fer-ho; l'Estat només ha d'assegurar aquells serveis que per manca de rendibilitat o per impossibilitat física no puguin desenvolupar els grups socials que es troben dins el seu territori. El problema que ens pretén mostrar Cardó és que si constrengem el dret de constituir un Estat a cada nació, pot ser que algunes no reuneixin ni els mínims indispensables que són necessaris per a la vida social: per exemple, no tenir prou territori per assegurar aliments o no tenir sortida al mar, o ser incapaç d'assegurar una defensa armada realment eficient...

Per això, la proposta de Cardó és la construcció d'Estats plurinacionals en els quals gràcies a una àgil redistribució de funcions entre l'Estat, que té una funció organitzativa i administrativa; i la Nació, que té una funció cultural i educativa, es respectin les diverses Nacions que existeixen en el sí del territori Estatal en un mateix pla d'igualtat cultural. Es tractaria d'una fórmula que aunaria les necessitats d'extensió i autosuficiència dels Estats amb el respecte cultural a les minories nacionals.

Elements cardonians per a una ètica de la política

Per tal de definir els elements més característics d'una política que vulgui ser ètica, Cardó parteix de tres coses que no tenen importància, com són: la petitesa material, el fracàs del moment present i la manca d'altaveu; i les contraposa a les tres coses que, segons el nostre canonge, tenen verament importància: viure, tenir raó i l'honestetat al servei de l'ideal.

Cal entendre aquesta posició ètico-política, tan poc habitual, com una profunda revisió del maquiavel·lisme que inunda la major part de les actuacions dels nostres polítics; els quals no fan altra cosa que fer servir, inversament, els termes que pro-

posa Cardó. Usualment els polítics maquiavèlics pressuposen que la clau del seu èxit és armar-se de grandesa material, preocupar-se exclusivament pel moment present i usar tots els megàfons a la seva disposició —la premsa i la televisió— per tal que es parli d'ells i així poder aparèixer en pantalla les vint-i-quatre hores del dia; i, contràriament a allò que predica Cardó, evidentment viure, tenir raó i ser honest per servir un ideal, com que no són elements que reportin gaires beneficis immediats, s'han d'abandonar com a prioritats secundàries sense importància.

Cardó creu i defensa que la veritable ètica política ha de mirar a llarg termini i ha d'oblidar-se de les petites lluïssors del regateig curt, terreny que sembla donar peu necessàriament a posicions injustes i immorals preocupades només per les aparences. Ell ho manifesta clarament: cal optar pel curt o pel llarg termini, per respondre al qual no valen les aparences fruit de la persuasió i l'enginy mediàtic. Un bon polític, un polític ètic, no ha de ser hàbil sinó honest, aquesta és l'elecció que ha de realitzar.

En aquest sentit, un dels problemes més preocupants del sistema democràtic parlamentari actual rau en què valida les polítiques dels governs i també les alternatives que esbomba l'oposició en votacions periòdiques; és precisament aquesta escadença la que obliga el món polític —fins i tot, el més ben intencionat— a haver de preocupar-se més pel curt termini que no pas pel llarg, de tal manera que si descuida les aparences immediates, que són les que Cardó considera sense importància, es veu obligat a deixar de ser decisiu no només a curt sinó també a llarg termini. Malgrat que la reflexió cardoniana té molt de sentit, costa però, d'imaginar un mecanisme alternatiu a les votacions periòdiques, gràcies a les quals també els governs es veuen obligats a corregir les seves polítiques a causa de revalidar la seva opció a continuar al govern.

Per a Cardó, com bellament deixà escrit a la introducció de *La Nit transparent*, es tracta de girar el món a l'inrevés i comprendre la vida amb una mirada sempre esperançada: Déu visita els homes i els pobles en l'enfonsament, el fracàs i la mort; en la nit; o sigui, quan perdem, quan dubtem, “no val a dormir” atès que l'hora de la veritat, l'hora de la visita de Déu, s'ha fet palesa llavors. Jugant amb força sobre aquesta contra imatge, és allò que és definitiu el que verament importa, i per abastar-ho, paradoxalment, hi arribem només a través de la nit que inesperadament esdevé transparent; o sigui, que fracassant volgudament en la política immediatista de les tres coses que no tenen importància és com assolirem els triomfs definitius i estables. Tot un programa de transparència i de perdurabilitat pel nostre món polític que, si més no per contrast, pot ser un revulsiu crític als abusos immediatistes de la nostra política actual.